

- DAIX, P. i J. ROSSELET, (1979): *El cubismo de Picasso; catálogo razonado de la obra pintada, 1907-1916*, Barcelona, Ed. Blume.
- DE MICHELI, M. (2006): *Las vanguardias artísticas del siglo XX*, Madrid, Alianza Forma, Alianza Editorial S.A.
- GANTEFÜHRER-TRIER, Anne (2005): *Cubismo*, Köln, Edición Taschen GmbH. Köln.
- GOLDING, J. (1993): *El cubismo: una historia y un análisis: 1907-1914*, Madrid, Ed. Alianza.
- LLORENS, T. i altres (2002): *Braque, exposición del 5 de Febrero al 19 de Mayo de 2002*, Madrid, Ed. Museo Thyssen-Bornemisza.
- RUBIN, W. (1991): *Picasso y Braque: La invención del cubismo*, Barcelona, Ed. Polígrafa.
- SOPEÑA, F. (1982): *Picasso y la Música*. Madrid. Ministerio de Cultura, Secretaria General Técnica.
- STANGOS, N. (1986): *Conceptos de arte moderno*, Madrid, Alianza Editorial, S.A., 1986.
- TRÍAS, E. (2007): *El canto de las sirenas, Argumentos musicales*, Barcelona, Círculo de lectores, S.A.
- WALTHER, I.F. (2006): *Picasso. 1881-1973. El genio del siglo*, Köln, Edita Taschen GmbH. Köln.

OÏDES MEDITERRÀNIES, MÉS QUE UN PROJECTE PEDAGÒGIC

**Comunicació presentada en les VI Jornades AVAMUS de Musicologia /
Comunicación presentada en las VI Jornadas AVAMUS de Musicología**

Maria Salicrú-Maltas

RESUM

Oïdes Mediterrànies és un projecte de l'Associació de Creació Documental Mapasonor www.mapasonor.com que neix per a divulgar les músiques tradicionals de la conca de la Mediterrània i per a treballar la interculturalitat. Des de 2003, Mapasonor ha publicat una maleta pedagògica i quatre documentals de la sèrie i continua treballant per a editar nous materials que esdevinguin també una eina útil pel professorat. Aquest article resumeix la història del projecte i la seva futura projecció.

ABSTRACT

Oïdes Mediterrànies is a project of Mapasonor, Documentary Creation Association www.mapasonor.com that comes to spread the traditional music of the Mediterranean basin and to work for promoting interculturalism. Since 2003, Mapasonor has been producing a "pedagogical suitcase" and four documentaries of the same series and continues to work for publish new materials that can also become a useful tool for teachers. This article summarizes the history of the project and its future projection.

RESUMEN

Oïdes Mediterrànies es un proyecto de la Asociación de Creación Documental Mapasonor www.mapasonor.com que nace con el fin de divulgar las músicas tradicionales de la cuenca del Mediterráneo y para trabajar la interculturalidad. Desde 2003, Mapasonor ha publicado una maleta pedagógica y cuatro documentales de la serie y continúa trabajando para editar nuevos materiales que también puedan ser una herramienta útil para el profesorado. Este artículo resume la historia del proyecto y su futura proyección.

1. MAPASONOR I LA GESTACIÓ DEL PROJECTE *OÏDES MEDITERRÀNIES*

Mapasonor és una associació de Mataró (Barcelona) que des de l'any 2001 es dedica a la producció audiovisual amb l'objectiu de promoure els drets humans, l'educació per la pau, les cultures d'arrel i l'avantguarda en l'art. Els seus membres s'hi dediquen sense afany de lucre, en el seu temps lliure. Mapasonor ha enregistrat documentals a Catalunya i a l'estat espanyol. També a l'Afganistan, Grècia, Itàlia, Palestina, Senegal, Tunísia i Turquia.

El projecte *Oïdes Mediterrànies* neix l'any 2003 i es fonamenta amb tres objectius principals: divulgar les músiques tradicionals de la Mediterrània, fomentar els valors positius de la interculturalitat i aportar activitats i instruments pedagògics per a l'educació per la pau.

L'associació parteix de la idea que la conca de la Mediterrània és un constructe creat per la política que s'aprofita de cert substrat comú per a justificar l'existència d'una àrea panmediterrània. L'etnomusicòleg Christian Poché argumenta al seu llibre *Dictionnaire des musiques et danses traditionnelles de la Méditerranée* (2005:10) que s'ha construït una idea de la Mediterrània a partir d'una sèrie d'icones –l'olivera, la farigola, la palmera, la figuera, el taronger, la pedra grisa, la canya i el cant de les cigales– que no coincideix amb la seva delimitació geogràfica. Portugal i Macedònia, països que no tenen accés directe a la Mediterrània, tenen aquest mateix aire cultural: “La Méditerranée musicale et culturelle ne correspond guère à une Méditerranée géographique.” (2005:10)

Mapasonor també parteix del fet que la “Música Mediterrània” és una etiqueta comercial com la *World Music*, una “música imaginada”. Si bé hi ha elements musicals semblants, no existeix una música comuna a la zona. Tot el contrari, són sorprenents les enormes diferències que hi ha a l'entorn dels gèneres, els estils i les formes musicals. Diferents estudis etnomusicològics i antropològics ho corroboren. Mapasonor també ho ha comprovat realitzant treball de camp a gran part de la conca Mediterrània. Christian Poché defensa que el primer a utilitzar aquest concepte fou el filòsof alemany Friedrich Nietzsche si bé la seva idea de Mediterraneïtat tenia més en compte la part nord de la conca que la del sud. Després el concepte ha fet “camí entre els musicòlegs i els etnomusicòlegs”. Per Christian Poché, un dels pares de la “Música Mediterrània” fou el militar Gustavo Pesenti. Ell va ser el primer que va tenir en compte les dues riberes de la conca de manera equitativa en el llibre *La musica è mediterranea* (L'eroica, 1937).

Mapasonor també combrega amb moltes de les idees que l'etnomusicòleg Paolo Scarnecchia divulga al llibre *Música popular y música culta*, publicat l'any 1998: “El moviment, el contacte i l'intercanvi, elements que caracteritzen la història de l'àrea Mediterrània, són el pa nostre de cada dia en música, de la mateixa manera que el viatge d'idees, tècniques, instruments i, sobretot, de músics, és la imatge més adequada que reflexa les interaccions” (1998:11).

Així mateix l'associació potencia la importància que té i ha tingut la cultura àrab a la conca Mediterrània, sense desmerèixer a la resta. D'una banda, Mapasonor es basa amb les investigacions sobre l'organologia de Jeremy Montagu i Romà Escales publicades en el llibre *La Música àrab a la Mediterrània*, que posen de manifest com els instruments islàmics tingueren durant segles una gran influència a la ribera nord de la Mediterrània. De l'altra, l'associació té en compte les investigacions de Christian Poché al respecte: “La Méditerranée est aussi un espace d'échanges permanents. Deux autres strates historiques se sont ajoutées à l'originelle. L'influence sud-nord, d'abord dominante, a décliné à la fin du Moyen Âge et le sens s'est inversé de l'époque classique au XXe siècle. La viole d'amour est arrivée en terre d'islam et on a composé des polkas en Égypte dans le dernier quart du XIXe siècle.” (2005:13)

Mapasonor també considera la idea de l'antropòloga Tullia Magrini (1993:23); tenir en compte la Mediterrània com a “viva imatge d'una sèrie infinita d'intercanvis i transformacions realitzades en el transcurs de 6000 anys d'història, així com el lloc en el qual conviuen cultures musicals que, encara obrint-se a les interaccions amb altres mons, han sabut mantenir la seva pròpia identitat”. Un dels principals objectius dels materials de Mapasonor és potenciar algunes d'aquestes expressions musicals identitàries.

Partint d'aquestes idees, l'associació decideix divulgar primerament el projecte entre l'alumnat de secundària, batxillerat, cicles formatius i programes de garantia social i en qualsevol altre àmbit d'educació en el lleure. Amb aquest pretext musical, els alumnes poden treballar també la interculturalitat, la cultura de la pau i d'altres valors a l'aula. Mapasonor –juntament amb Teleduca– crea una maleta pedagògica amb aquest objectiu, material innovador ja que no existeix gaire informació al respecte. L'associació col·labora així a la crida que feia Paolo Scarnecchia (1998:13–14): “Encara que la comparació de cultures, religions i modes de vida estigui a l'ordre del dia en els debats culturals de l'actualitat, el coneixement i la divulgació de les cultures musicals tradicionals és insuficient.”

S'acorda també que es publicaran diferents documentals perquè serveixin com a recurs per a complementar els continguts de la maleta a l'aula. *Oïdes Mediterrànies*, doncs, esdevé un projecte pedagògic des dels seus inicis.

1.2 LA INVESTIGACIÓ PRÈVIA

Per a portar a terme el projecte, un petit equip de treball format per membres de Mapasonor i Teleduca investiga durant tres anys la varietat musical existent a la Mediterrània. Es parteix del bagatge i els materials de Sàgar Malé i Maria Salicrú–Maltas de Mapasonor, melòman i etnomusicòloga respectivament, que des de fa anys intenten conèixer la diversitat i realitat de la música tradicional a la Mediterrània. El seu fons inclou les poques revistes (*Caramella*, *Folc*), articles i bibliografia publicada al respecte així com un arxiu sonor que inclou treballs de camp de diferents etnomusicòlegs.

Paral·lelament es confecciona un llistat amb els noms de grups i músics que es creuen representatius de

la conca. En primer lloc, Mapasonor conversa amb Jordi Fàbregas, músic de trajectòria –ara amb El Pont d'Arcalís, director del Centre Artesà Tradicionàrius(CAT) i president de TRAM.

Paral·lelament, un equip d'operadors de càmera format per cinc membres de Mapasonor (Kilian Estrada, Sàgar Malé, Maria Alcàzar, Maria Cillerós i Alba Roig) enregistren concerts i entrevistes a músics, antropòlegs, etnomusicòlegs, activistes culturals, lutiers i formacions de música tradicional de la conca Mediterrània. Molts dels concerts s'enregistren al Centre Artesà Tradicionàrius (CAT) de Gràcia. Alba Roig s'encarrega de la producció.

Tots els músics a qui se'ls hi proposa, decideixen col·laborar al projecte de manera desinteressada. Hi participen més d'un centenar de persones, entre ells: Al-Mayurca, Artur Blasco, Carolino, Luis Delgado, Jordi Fàbregas, Josep Vicent Frechina, Miquel Gil, Gianni Ginesi, Nada Gitto, Efrén López i L'Ham de Foc, L'Orkestina, Eduard Iniesta, Abdeljalil Kodssi, Ramon Manent, Josep Martí, La Nova Euterpe, Dimitri Psonis, Núria Quadrada, Sabreen, Fethi Salah, Paolo Scarnecchia, Soca de Mots, Mohamed Soulimane (Orquestra Àrab de Barcelona), Música Nostra, Il Canto di Irgoli, Riccardo Tesi, Toni Torregrossa, Vicent Torrent (Al Tall), Toni Torrens, Susana Weich-Shahak i Rosa Zaragoza. Amb el temps, el nombre de col·laboradors augmenta amb els enregistraments per a la sèrie documental (Vegeu punt 3).

2. LA PRESENTACIÓ DE LA PRIMERA FASE D'OÏDES MEDITERRÀNIES: LA MALETA PEDAGÒGICA

Durant l'any 2006 es sol·liciten diverses subvencions pel projecte *Oïdes Mediterrànies*. En conseqüència, s'aconsegueix finançament per a la impressió de cinc-centes maletes pedagògiques. La resta de despeses les sufraguen els membres de Mapasonor ja que l'associació no té afany de lucre.

El 16 de juny de 2007, Mapasonor presenta la maleta pedagògica destinada a l'alumnat de secundària a la biblioteca Jaume Fuster de Gràcia (Barcelona). El disseny és de Kilian Estrada, basat en l'Atlas Medieval del cartògraf mallorquí Abraham Cresques.

Bibliothèque Nationale de France

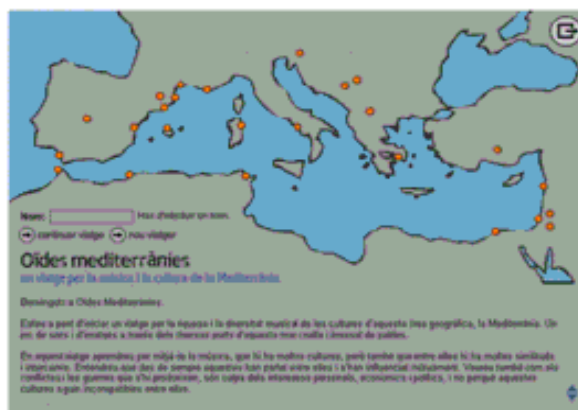
La maleta conté un CD-Rom interactiu, un CD amb recursos audiovisuals i una guia pedagògica pel professorat de 180 pàgines. L'acte compta amb la intervenció d'un grup de músics que han participat al projecte: Jordi Fàbregas, Miquel Gil, Eduard Iniesta, Abdeljalil Kodssi, Mohammed Soulimane i Toni Torrens. Fàbregas, Gil, Iniesta i Soulimane interpreten des de les seves diferents tradicions "La dama d'Aragó". Toni Torrens improvisa sobre els versos d'una tonada mallorquina de Sant Antoni, Abdeljalil Kodssi interpreta "Vermell", cant gnawa marroquí, i Miquel Gil conclou l'acte amb una tonada valenciana. El programa *Rodasons* del Canal 33 fa un reportatge especial al respecte: http://www.youtube.com/watch?v=wOzOKy_pDeg.

Durant alguns mesos Mapasonor envia a totes aquelles escoles i entitats que ho sol·liciten la maleta pedagògica. El Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya s'encarrega de distribuir-ne per la xarxa de biblioteques públiques. La maleta es presenta a la Fira Mediterrània de Manresa el 5 de novembre. El músic Ignacio Béjar –acompanyat d'un percussionista iranià resident a Barcelona– actua després de l'acte. Tots dos hi col·laboren desinteressadament com els músics que han participat a la presentació a Barcelona. Poc temps després, ja no hi ha maletes disponibles i Mapasonor decideix penjar el material a la seva web perquè sigui descarregat per tots aquells que ho desitgen: http://web.me.com/dotze/mapasonor/Oïdes_Mediterranies.html.

Amb pocs mesos, l'associació observa com el nombre de sol·licituds de la maleta pedagògica augmenten fins al punt que s'esgoten les existències. Durant aquell temps, l'associació percep l'interès del professorat envers els continguts. El mateix passa fins a la redacció d'aquest article, fet que justifica la mancança de materials sobre les músiques tradicionals de la conca Mediterrània amb la nostra llengua.

2.1 EL CONTINGUT DEL JOC INTERACTIU

El CD-Rom de la maleta funciona a mode de joc interactiu. Està pensat perquè els alumnes d'ESO –i altres joves de la seva edat– aprenguin els trets principals d'algunes de les músiques tradicionals existents a la Mediterrània, així com algunes característiques sobre la interculturalitat, la cultura de la pau i els drets humans. L'alumnat pot jugar-hi a nivell individual o bé en grup. La interfície és un mapa de la conca de la Mediterrània mancat de fronteres polítiques. En ell hi ha marcades les vint-i-cinc parades que haurà de superar l'alumnat.

Parada 1: Barcelona	Parada 11: Sarajevo	Parada 21: Tunis
Parada 2: Vic	Parada 12: Srebrenica	Parada 22: Orà
Parada 3: Torroella de Montgrí	Parada 13: Skopje	Parada 23: Tànger
Parada 4: València	Parada 14: Atenes	Parada 24: Cadis
Parada 5: Sa Pobla (Mallorca)	Parada 15: Konya	Parada 25: Toledo
Parada 6: Irgoli (Sardenya)	Parada 16: Beirut	
Parada 7: Bèsiers	Parada 17: Tel Aviv	
Parada 8: Marsella	Parada 18: Jerusalem	
Parada 9: Nàpols	Parada 19: Nablus	
Parada 10: Ljubljana	Parada 20: Alexandria	

El contingut de la guia pedagògica es fragmenta amb quatre grans àrees tenint en compte de nou les idees de Paolo Scarnecchia (1998:11): "Per orientar-nos en el laberint de les músiques tradicionals dels diferents països, es útil imaginar les zones continentals europea, asiàtica i africana, com si fossin un quadrant subdividit en quatre grans àrees, dins les quals es percep més clarament la unitat en la diversitat: Europa del Sud (des de Portugal fins a Itàlia), Europa Oriental (des dels Balcans fins a l'Àsia Menor), el *Mashreq* (des de Síria fins a Egipte) i el Magreb (des de Líbia fins al Marroc)".

L'alumne/s surt, doncs, de la ciutat de Barcelona i hi torna després de viatjar per la conca Mediterrània seguint la direcció de les agulles del rellotge. Existeix la possibilitat de deixar el joc a mitges i continuar jugant en un altre moment.

Primer caldrà que l'alumne/s es registri amb un nom. Després l'aplicatiu assenyalarà la ciutat de Barcelona. L'alumne ha d'escollir el punt que s'encén i s'apaga. A continuació li apareixerà la primera pregunta a la part inferior de la pantalla. Per respondre-la, caldrà que primer escolti la introducció i observi un vídeo. Llavors ha d'escollir una de les tres opcions possibles (A, B o C). Després l'aplicatiu li donarà la resposta correcta. Si l'encerta, l'alumne/s guanyarà un instrument relacionat amb la ciutat. Podrà veure quin d'ells ha obtingut clicant sobre la icona on hi ha el dibuix d'una maleta. Finalment, s'encendrà i apagarà un altre punt al mapa i així successivament fins al final.

Cada parada té una fitxa específica a la guia pedagògica perquè es pretén que qualsevol de les tradicions musicals que hi apareixen es puguin complementar a l'aula. A cada fitxa hi ha recursos per fer-ho: unitats didàctiques, fonts bibliogràfiques, discografia, filmografia i enllaços d'interès a la xarxa, entre d'altres.

A mode d'exemple, adjuntem aquí la fitxa de la setzena parada del joc que corresponent a Beirut (Líban):

FITXA DE LA PARADA DE BEIRUT DE LA GUIA PEDAGÒGICA PEL PROFESSORAT

El Líban és un país àrab amb una gran història a la Mediterrània. Hi viuen majoritàriament cristians i musulmans. A prop de l'actual capital, Beirut, hi havia la ciutat de Tir, gran centre comercial en l'època antiga gràcies a la seva cultura fenícia dotada d'excel·lents navegants. Com a país de pas, moltes han estat les cultures que han habitat al Líban, és per això que avui és un país de tradició àrab, amb una gran majoria de població cristiana. Conseqüentment, trobem importants intèrprets libanesos, com la cantant Fairouz, de religió cristiana, que és admirada al seu país i a tots els països àrabs.

Entre els aspectes que aporta la parada, destaquen els següents:

Música mística cristiana: Com en moltes religions, dins del cristianisme va sorgir en el segle IV un corrent místic que practicava el monaquisme ascètic. Monjos que es retiraven de la vida mundana, que vivien en la pobresa i destinaven la seva vida a la meditació, amb la intenció de cercar Déu. En els deserts de Síria i Egipte van viure alguns d'aquests primers anacorettes cristians. En el camp de la música, el misticisme es va concretar en el cant gregorià que acompanyava la litúrgia cristiana. Encara que inicialment era de transmissió oral, el seu origen se situa als segles IV i VII a Roma, on s'elabora un repertori escrit amb influències jueves i bizantines (litúrgia cristiana ortodoxa de ritus copte). La part més àmplia de produccions es fa posteriorment, durant l'imperi carolingi en els segles VII i IX.

Concepte àrab vers concepte musulmà vers concepte islàmic: és freqüent la confusió d'aquests tres termes: àrab, musulmà i islàmic. Àrab no és sinònim de musulmà. Àrab és un concepte cultural i lingüístic i no religiós. No tots els àrabs són musulmans: només un 20% representen la població que practica la religió islàmica. També podem trobar aquesta a les cultures perses, afganeses, occidentals, etc. Ara bé, el llibre sagrat de l'islam, l'Alcorà, és escrit en llengua àrab. *Musulmà* és el nom que rep la persona que confessa la religió islàmica, aquest mot deriva d'islam. *Islàmic* és un terme que es relaciona amb islam. Una religió que se centra en el llibre sagrat de l'Alcorà rebel·lat al profeta Mahoma. Islam és una paraula àrab que designa l'acte de submissió a Al·là. Déu invisible, misericordiós i totpoderós en qui creuen les persones que practiquen la religió islàmica.

CONTINGUTS

Musicals

Música mística cristiana.

Interculturals

Concepte àrab vers concepte musulmà vers concepte islàmic

ACTIVITAT DEL CD-ROM**Introducció**

El Líban és un país petit, amb una gran història a la Mediterrània. A prop de l'actual capital, Beirut, hi havia la ciutat de Tir, gran centre comercial en l'època antiga gràcies a la seva cultura fenícia dotada d'excel·lents navegants. Com a país de pas, moltes han estat les cultures que hi han habitat, és per això que avui es tracta d'un país de tradició àrab, amb una gran majoria de població cristiana. Conseqüentment, trobem importants intèrprets libanesos, com la cantant Fairouz, de religió cristiana, que és admirada al seu país i a tots els països àrabs.

Pregunta

És cert que pot viure gent de diferents religions en un país de cultura àrab?

Respostes proposades

- A. No, perquè els àrabs no accepten cap més religió que l'islam.
- B. No, si un viu en un país ha de ser de la mateixa cultura i religió.
- C. Sí, perquè ser àrab no significa ser de cap religió concreta.

Resposta correcta

C: Una persona àrab no implica que sigui musulmana. Cal diferenciar entre cultura i creença religiosa.

Elements audiovisuals

Vídeo de la pregunta: Fragment de pel·lícula interpretada per Fairouz.

Àudio de la introducció: Tema interpretat per Fairouz.

Instrument obtingut: Violí àrab.

ACTIVITAT COMPLEMENTÀRIA

Visionat de la pel·lícula de Ziad Doueiri, *West Beirut*, que parla de la guerra del Líban (des de 1975 a 1983) a partir de la mirada de tres adolescents; en Tarek i l'Omar que són d'ascendència musulmana i la May, que és una noia cristiana.

La pel·lícula mostra les repercussions dramàtiques de la guerra en les persones que la viuen i que –en el cas dels protagonistes de la pel·lícula– coincideix en el moment que realitzen el seu aprenentatge de la vida.

Podeu utilitzar la fitxa didàctica sobre la pel·lícula que apareix a l'adreça següent: <http://edualter.org/material/pau/wbeirut.htm>

INFORMACIONS D'APROFUNDIMENT

En aquesta parada, ens introduïm en els països de la Mediterrània de tradició àrab. És per això que convidem el professorat a nodrir-se amb els següents recursos:

BIBLIOGRAFIA:

- BROUGHTON, S. (2000): *World Music, 100 Essential cd's*, London, The Rough Guide.
- NETTL, B. (1985): *Música folklòrica y tradicional de los continentes occidentales*, Madrid, Alianza Música.
- SCARNECCHIA, P. (1998): *Música popular y Música culta*, Barcelona, Icaria Editorial. (Enciclopedia del Mediterráneo núm 3)
- SHILOAH, A. (2002): *La musique dans le monde de l'islam*, Paris, Fayard.
- *Instrumentos Musicales en los Museos de Urueña*, Colección de la Fundación Joaquín Díaz y Museo de la Música, Colección Luis Delgado, Urueña 2002.
- ROMA, J. (2005): *La música àrab a la Mediterrània*, Barcelona, Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed). (Llegir article sobre el *Maqam*)

WEBS:

- Web de l'islamista valencià Salvador Jàfer i Sanchís amb abundant informació sobre el món de l'islam: <http://es.geocities.com/xarqand/Musica/indanddisc.html>
- Explicació del funcionament de les escales àrabs en català: <http://www.webpersonal.net/avi3119/mus/27.htm>
- Per biografies: www.musicasdelmundo.org, www.avamus.org, www.arabmusic.com
- Music and Art: organitzat per països. http://www.oud.gr/music_arabe.htm
- En aquesta web, a més d'escoltar cançons de la libanesa Fairouz i dels egipcis Oum Khathoum i Mohamed Abdel Wahab, trobareu una síntesi històrica de la música àrab en anglès http://trumpet.sdsu.edu/M151/Arab_Music2.html

RECURSOS**DISCOGRAFIA:**

- Fairouz.
- Soeur Marie Keyrouz & Ensemble la Paix: "Sacred Songs from East and West".
- Hildegard von Bingen
- Marcel Khalife " *Ahamad El-Arabi* "

BIBLIOGRAFIA:

- BRAMON, D. (2001): *Obertura a l'Islam*, Barcelona, Cruïlla.

WEBS:

- Sobre músiques religioses, en aquest cas, la maronita i la melquita, que són originàries del Líban i Síria. http://musiquesreligioses.3v2.net/soeurkeyrouz_cat.html
- Sobre el context econòmic i sociopolític del Líban hi ha informació breu a: <http://www.telenotícies.com/mini/liban/index.htm>

Tota la resta de parades del joc es complementen amb una fitxa semblant, de manera que els continguts que es poden aprendre són molts i diversos. Com a annex, us presentem una taula que resumeix els continguts de totes les parades: la temàtica que es treballa, el vídeo i àudio que es pot observar i escoltar, i l'instrument que es pot guanyar. En totes les fitxes, els continguts es relacionen sempre amb d'altres de la conca de la Mediterrània, tant si parlem d'organologia, formacions, estils o estructures musicals, danses o temes polítics.

La guia pedagògica pel professorat també inclou els objectius del projecte, la metodologia per portar-lo a terme, un glossari i un quadern per l'alumnat.

Però a més del CD amb el joc interactiu i la guia pedagògica pel professorat, la maleta també inclou un CD amb recursos: vint-i-quatre audiovisuals que complementen els continguts del joc i dos que recullen l'experiència d'un taller de ràdio realitzat amb àudios que surten a la fitxes que va portar a terme Teleduca en una escola de Barcelona.

La majoria dels vint-i-sis fragments de vídeo del CD van ser enregistrats per Mapasonor. N'hi ha alguns, però, que els responsables del programa *Rodasons* del Canal 33 van cedir a l'associació.

3. LA PRESENTACIÓ DE LA SEGONA FASE D'OÏDES MEDITERRÀNIES: LA SÈRIE DOCUMENTAL

Mapasonor decideix portar a terme la segona fase del projecte a causa de la bona acollida d'aquest entre el professorat dels PP.CC. L'objectiu d'aquesta fase és la realització d'una sèrie documental amb l'objectiu de donar al professorat nous materials per a poder aprofundir en les músiques tradicionals de la Mediterrània i en la interculturalitat a l'aula.

Durant la seva realització, Mapasonor innova la seva pàgina web i es dona l'oportunitat de penjar els documentals a la xarxa. L'associació escull aquesta opció, circumstància que provoca que el projecte arribi a un públic molt més ampli. Amb aquesta decisió, el projecte traspasa les fronteres dels PP.CC i deixa de ser estrictament pedagògic.

3.1 EL PRIMER DOCUMENTAL: VALÈNCIA, ISTANBUL, TESSALÒNICA, KABUL (GRÈCIA I TURQUIA)

El juliol de 2008, Mapasonor enregistra el que serà el primer documental de la sèrie. L'associació decideix acompanyar el músic Efrèn López, ex membre de la formació valenciana L'Ham de Foc, en un viatge per Grècia i Turquia. La seva col·laboració és desinteressada, com la de la resta de músics que han participat al projecte. El desplaçament de dos membres de Mapasonor i el músic es porta a terme gràcies a una subvenció que s'obté.

El documental resumeix les diferents trobades que l'Efrèn López viu amb diferents intèrprets de música tradicional a Turquia (Istanbul, illa de Kinaliada) i a Grècia (Tessalònica, illa de Creta). Amb ells toca, conversa i aprèn part del seu repertori. És una tradició viva que l'enriqueix. A Grècia i a Turquia no li succeeix com a València, on li és difícil aprendre música tradicional. Seguint a l'Efrèn, Mapasonor descobreix com aquest músic percep la música tradicional turca i grega, què l'ha influenciat d'elles i com les viu. Les seves amistats permeten a l'espectador conèixer nous instruments, formes i estils musicals, així com característiques polítiques, socials i culturals d'aquests indrets. A Istanbul, l'Efrèn es troba amb la Karen Gerson, membre de la comunitat jueva sefardita, visita les botigues d'afganesos del Gran Bazar on compra un rubab i saluda a l'intèrpret de Nei Omer Erdogan. El món otomà, es percep en tot moment. A l'illa de Kinaliada, el grup grec de dansa *Peperouna*, capitanejat per Stefanos Ganotis, convida a l'Efrèn a tocar amb els seus músics. No és una actuació qualsevol, el Papa de l'església ortodoxa presideix l'acte ja que a l'illa, si bé pertany a Turquia, hi viuen molts grecs.

A Tessalònica (Grècia), l'Efrèn es troba amb Ralf Eickmeyer, un alemany que des de fa uns anys viu a la ciutat i que, com ell, toca diferents instruments cordòfons grecs. S'entenen amb aquesta llengua. L'Efrèn també visita a la ciutat el lutier Tassos Theodorakis, al jueu sefardita Nikos Tzannis i Thomas Bairaktaria, músic de Pontos (poble descendent del Mar Negre). Fa més de 100 anys que els avantpassats d'aquest darrer arribaren a Tessalònica després de sobreviure un terrible genocidi per part dels turcs. Finalment a l'illa de Creta, l'Efrèn aprèn tocant amb Ross Daly –fundador del centre de recerca *Labyrinth-*, Giorgos Xylouris (músic, hereu de la nissaga dels Psarandonis) i amb el músic i poeta Antonis Frangadakis. L'antropòleg Jordi Alzina mostra a Mapasonor d'altres expressions culturals de l'illa. Per exemple, invita als membres de l'associació a un casament tradicional.

El documental mostra que la cultura és viva i que és el poble qui la fa perviure, ja sigui amb música o dansa. *València, Istanbul, Tessalònica, Kabul* també demostra que no existeixen fronteres per la cultura, que es tracta d'un concepte polític. Efrèn López creu que "la música d'una àrea s'assembla a la del costat, i la del costat a la de l'àrea següent i així successivament per tot, com passa amb la llengua. No hi ha grans salts". Mapasonor combrega així amb les idees de Paolo Scarnecchia: no es pot limitar la Mediterrània. Al documental també s'entreveu una altra de les seves afirmacions, el fet que una cultura es forma amb influències de les cultures anteriors. Per exemple, gràcies a una conversa que té l'Efrèn López amb el lutier Thassos Theodorakis, es pot apreciar que la música grega i la turca s'han influenciat mútuament, que totes dues tenen característiques de la música sefardita i de l'armènia. Així mateix s'entreveu com la tradició evoluciona i s'enriqueix cada dia. En el fons, si bé hi ha moltes característiques musicals diferents, les músiques tradicionals valencianes, turques, gregues i afganeses tenen algunes similituds.

El novembre de 2008 es presenta el documental a la *Fira Mediterrània* de Manresa. Mapasonor també presenta el segon documental d'*Oïdes Mediterrànies*, titulat *Cultura_48*. És la projecció pública de l'inici de la segona fase del projecte *Oïdes Mediterrànies*.

Des de fa un temps, els dos documentals –com la resta que ha portat a terme Mapasonor– es poden veure a la web de l'associació: *València, Istanbul, Tessalònica, Kabul* (<http://web.me.com/dotze/mapasonor/VTK.html>) i *Cultura_48* (http://web.me.com/dotze/mapasonor/web4848_Cultura.html).

3.2 EL SEGON DOCUMENTAL: *CULTURA_48* (DANSA A PALESTINA)

Durant l'any 2006, Mapasonor enregistra a Palestina el grup de dansa *El-Funoun*, aprofitant que un dels seus membres hi treballa com a cooperant des de fa un temps. Un any després, l'associació edita les imatges. Aquest segon documental de la sèrie *Oïdes Mediterrànies*, formarà part de la *Sèrie 48* de l'associació.

El documental mostra com el grup de dansa palestí *El-Funoun*, de Ramallah, utilitza aquest art com a mitjà de resistència envers la ocupació israeliana. La Yasmine, la Nagham, la Ruba i la Noora –que tenen una mitjana de 20 anys i ja en fa alguns que estudien al *Popular Art Centre* amb Khaled Katamish– expliquen què significa per elles la dansa, i en concret el *dubka*, mentre preparen un espectacle que han de presentar el novembre a Betlem. Per elles, la dansa és un element de la identitat palestina i l'utilitzen per refusar l'ocupació israeliana. Paral·lelament, les càmeres mostren la humiliació que han de viure els palestins i les palestines en dos dels *checkpoints* d'entrada a Ramallah. També al *checkpoint* d'entrada a Betlem. Tots els ballarins del grup els hauran de creuar per a poder presentar el seu espectacle.

Dansar *dubka* ajuda a les joves a sortir de la gàbia en la qual es troben. Saben que si segueixen ballant podran perpetuar la seva cultura, la que han rebut dels seus avantpassats, i demostrar així que el poble palestí existeix, que hi ha una societat que lluita per sobreviure. Les noies troben lamentable que els costi poder ballar a Betlem o a Gaza i no a la resta del món, quan es tracta del seu propi país. Però saben que actuant a fora poden donar a conèixer al món que després de 50 anys d'opressió, els palestins existeixen com a poble. "Cadascú té dret a resistir a la seva manera", expressa en un moment del documental la Noora.

Durant el muntatge d'aquest documental, Teleduca porta a terme una obra de teatre basada amb els valors d'*Oïdes Mediterrànies* en una escola de Mataró. També es publiquen diferents articles sobre el projecte.

3.3 EL TERCER DOCUMENTAL: *D'ES CASTELL A SA POBLA* (ILLES DE MENORCA I MALLORCA)

Durant la primavera de 2009, Mapasonor enregistra el seu tercer documental a les illes de Mallorca i Menorca. L'associació el titula: *D'Es Castell a Sa Pobla* (http://web.me.com/dotze/mapasonor/Es_Castell_a_Sa_Pobla.html).

En aquesta ocasió els protagonistes són diverses persones anònimes que fan perviure la cultura popular en aquestes dues illes.

A través dels dinamitzadors culturals Toni Torrens (Mallorca) i Miquel Ametller (Menorca) el documental descobreix alguns grups que treballen per a construir i forjar la cultura popular: els glossadors menorquins Soca de mots, els glossadors mallorquins de l'escola de Sa Pobla, els xeremiers d'aquesta mateixa població, el grup Al-Mayurca i els ximbombers d'Artà. Amb ells es reflexiona sobre la importància, la recuperació i la identitat de la seva cultura. Tots ells són persones que confien en ella com una eina de progrés, deixant de banda el mercat comercial. A través de la cultura popular poden ser partícips d'una pertinença.

Toni Torrens expressa des del cim de la muntanya menorquina d'El Toro que "un bon dinamitzador cultural és aquell que la gent no sap qui és, ja que el que interessa és el fet. Allò important és que es facin coses i que perdurin". Toni Roig d'Al-Mayurca defensa des de la seva casa de Pòrtol perquè lluita el grup: "el perill que hi ha ara és l'arraconament del poble. El sistema capitalista ha creat un producte que ven i que ràpidament arrela. El ven, el cobra, fa els seus diners i automàticament en fa un altre. Per això neix la nostra lluita".

A la *Fira Mediterrània* de Manresa de 2009, Mapasonor presenta aquest tercer documental de la sèrie. L'associació el dedica a Toni Roig, líder d'Al-Mayurca que mor durant el muntatge d'aquest.

Un any més, Teleduca s'implica de nou amb *Oïdes Mediterrànies* portant a terme una obra de teatre basada amb els valors del projecte en una altra escola de Mataró. De nou es publiquen nous articles sobre el projecte, un d'ells en llengua castellana dins un especial sobre *Música y diálogo intercultural* que publica el Conservatorio de Salamanca.

El mes de gener de 2010, els organitzadors del *XXIIIè Festival Tradicionàrius* inviten a Mapasonor a presentar un resum del documental dins la programació. Durant l'any, es projecta el documental en diverses poblacions de l'illa de Mallorca.

3.4 EL QUART DOCUMENTAL: *PIAZZA-ISOLE-MONTAGNA* (ILLA DE SICÍLIA)

Durant una setmana de 2008, Mapasonor enregistra a Sicília el quart documental de la sèrie: *Piazza-Isole-Montagna* http://web.me.com/dotze/mapasonor/Documentals_OM.html. Els protagonistes d'aquest són diferents persones que mantenen viva la cultura popular de l'illa perquè està lligada a la seva vida: pastors, pescadors, lamentatori, músics,...

Els membres del grup de recerca etnomusicològica sicilià *Musicanostra* (Nada Gitto, Nuccia Maugeri, Grazia Magazzu i Orazio Rantuccio) acompanyen a Mapasonor a descobrir diferents persones anònimes de l'illa que fan de la seva vida quotidiana una expressió artística: el percussionista Massimo Laguardia, la *Compagnia di Canti Popolari Antichi Suoni*, els *Lamentatori* del SS.Crocifisso de Piazza Armerina, els *Lamentatori* d'una de les varas de la processó de Barcellona Pozzo di Gotto, la *Compagnia Popolare Liparense* (de les illes Eòlies), el pescador Pippo Armenio i els pastors Letterio Puglisi, i Salvatore i Giuseppe Saija. La música forma part de les vides de tots ells; a la *piazza* (plaça), l'*isole* (illa) i a la *montagna* (muntanya). El percussionista Massimo Laguardia expressa a l'inici del documental que la música de Sicília "s'ha construït al llarg dels segles per les invasions que ha patit el poble: els àrabs, borbons, grecs,...La música siciliana d'avui encara conserva característiques musicals d'aquestes cultures". Segons l'etnomusicòleg italià Roberto Leydi (1991:161) és el món popular "el que narra la seva història (i, per conseqüent, la seva història de la música) a través de la seva manifestació contemporània".

Piazza-Isole-Montagna es presenta el 5 de novembre de 2010 a la *Fira Mediterrània* de Manresa i del 18 al 20 de febrer a Sicília, essent aquesta la primera projecció internacional de Mapasonor. Pocs dies després, el divendres 25 de febrer, l'associació presenta un resum del documental al *XXIVè Festival Tradicionàrius*. Poc abans, la principal emissora de ràdio de l'illa de Mallorca també s'interessa pel documental i el treball de l'associació.

4. L'IMPACTE A L'AULA I A LA SOCIETAT D' *OÏDES MEDITERRÀNIES*

Actualment, Mapasonor segueix apostant fort per *Oïdes Mediterrànies* per la gran utilitat que té a nivell pedagògic i per l'interès que està suscitant en diferents sectors culturals. Diferents professors que han treballat el projecte a l'aula han valorat l'experiència molt positivament. Hi ha exemples molt punyents arreu dels PP.CC. Amb els anys, *Oïdes Mediterrànies* ha demostrat ser un projecte efectiu per a l'educació intercultural. Mapasonor, que segueix treballant sense afany de lucre per ell, se'n sent orgullosa.

D'altra banda, arreu on s'ha presentat el projecte, ha tingut una acollida més que afectuosa, augmentant el número de descàrregues dels materials pedagògics i les visualitzacions dels documentals a posteriori.

És per això que Mapasonor segueix produint nous documentals per la sèrie. Actualment l'associació treballa de manera paral·lela amb l'activista cultural, investigador i melòman valencià Josep Vicent Frechina i amb l'acordionista Carles Belda.

Mapasonor prepara també l'actualització de la guia pedagògica i la tercera fase d'*Oïdes Mediterrànies*. Aquesta té com a objectiu divulgar per la xarxa diferents clips que complementin els documentals i/o els continguts de la maleta pedagògica. Es tracta d'un gran nombre d'enregistraments que han quedat exclosos dels documentals –per falta de temps o trencament de ritme–, una sèrie de petites històries que neixen amb una voluntat pedagògica.

5. BIBLIOGRAFIA

BROUGHT, S i M. ELLINGHAM (2000): *World Music* (Volums I i II), Londres, Rough Guide. (La darrera edició del volum I es va publicar el 2009)

LEYDI, R. (1991) *L'altra musica*, Florència, Giunti Ricordi.

MAGRINI, T. (1993) *Antropologia della musica e culture mediterranee*, Venècia, Il Mulino Società Editrice.

MAPASONOR (2007) *Projecte Oïdes Mediterrànies*, Mataró, A.C.D Mapasonor.

MAY, E. (1980) *Musics of Many Cultures*, Berkeley, University of California Press.

NETTL, B. (1985): *Música folklòrica y tradicional de los continentes occidentales*, Madrid, Alianza Música.

NETTL, B. i R.M STONE. (1998–2002): *The Garland Enciclopedia of World Music* (10 volums), New York–London, Garland.

POCHÉ, C. (2005): *Dictionnaire des musiques et danses traditionnelles de la Méditerranée*, París, Fayard.

ROMA, J. (2005): *La Música àrab a la Mediterrània*, Barcelona, IEmed.

SALICRÚ–MALTAS, M. (2009): "Oïdes Mediterrànies" dins *Música y diàlogo intercultural*, Salamanca, Conservatorio de Salamanca.

SCARNECCHIA, P. (1998): *Música popular y música culta*, Barcelona, Icària.

6. DISCOGRAFIA

La discografia utilitzada per a la realització d'aquest projecte es troba citada a la guia pedagògica del projecte disponible a: http://web.me.com/dotze/mapasonor/Oides_Mediterranies.html

7. ANEXO DOCUMENTAL

EL JOC OÍDES MEDITERRÀNIES	TEMÀTICA MUSICAL QUE ES TREBALLA	TEMÀTICA INTERCULTURAL QUE ES TREBALLA	VIDEO	INSTRUMENT QUE ES GUANYA I ÀUDIO
Parada 1: Barcelona	El mestissatge (World Music) L'aportació de la immigració a la música La música gnawa del Marroc Al Tall, Maria del Mar Bonet, Miquel Gil	L'emigració Els drets de les persones La llei d'estrangeria	Abdeljalil Kodssi amb el Cor Gracienc	Instrument. La guitarra elèctrica Àudio: Nas Marrakesh
Parada 2: Vic	La monodia i la polifonia Cançons de tradició oral Cants de vida El folklore	Cants de vida en diferents cultures de la Mediterrània	Ramon Manent i Carolino	La veu Carolino
Parada 3: Torroella de Montgrí	La dansa circular La sardana L'horó grec, el dubka palestí, el ballu tundu sard	El culte al sol arreu de la Mediterrània	Concurs de sardanes a Mataró	El flabiol "L'Empordà" interpretada per una cobla
Parada 4: València	La dolçaina La gralla L'algaïta àrab Aeròfons de doble llengüeta a la Mediterrània	Les bandes valencianes	Eduard Navarro	La dolçaina Miquel Gil
Parada 5: Sa Pobla (Mallorca)	El cant ornamentat: el galeig, les floritures, la cançó improvisada	Debat sobre l'origen del cant ornamentat	Toni Torrens i Yolanda Seguí	La simbomba Maria del Mar Bonet
Parada 6: Irgoli (Sardenya)	La polifonia Canti a tenore Cants guturals Cant de caràcter transcendental	La insularitat Relació amb Mongòlia	El cantori de Irgoli	Les veus (polifonia) El cantori de Irgoli
Parada 7: Bèsiers	L'occità Els trobadors i les trobairitz Lo Cor de la Plana	Les llengües minoritàries	La Nova Euterpe	La viola de roda Claudi Martí
Parada 8: Marsella	El rai El rock mestís El rap	El mestissatge Els ghettos El colonialisme La metròpoli	Orchestre National de Barbès	Ney Massilia Sound System
Parada 9: Nàpols	La dansa que es balla en parella La tarantella El ball pla La Raks Sharki (dansa del ventre)	Relació de festeig home-dona	Raks Sharki	La mandolina napolitana Riccardo Tesi
Parada 10: Ljubljana	L'acordió Els acordionistes de l'est La trobada d'acordionistes d'Arsèguel	La influència dels països veïns Els materials que utilitzen els lutiers per construir instruments	Acordió diatònic	L'acordió diatònic Istrijanski Muzikanti
Parada 11: Sarajevo	Les bandes de metall: brass band El ritme irregular i trencat La síncope Els aeròfons de metall	La diversitat d'ètnies, llengües i religions als Balcans	Fanfarria balcànica al FIMPT (Vilanova i la Geltrú)	La tambura L'orquestrina
Parada 12: Srebrenica	"El cant dels ocells" El kaval	Els drets humans La carta universal de la pau	Gipsy Brass Band i Goran Bregovic	El kaval Goran Bregovic
Parada 13: Skopje	El poble rom (gitano) La rumba catalana	Els prejudicis envers el poble gitano	Peret i Los Manolos a la clausura dels Jocs Olímpics de Barcelona 92	La zurla Ljiljana Buttler
Parada 14: Atenes	El rebmético Els altres "blues" de la Mediterrània: fado, flamenco La Nova Cançó	La migració turca a Grècia El paper sociopolític de la música	Vadriaki (Eduard Iniesta)	El bouzouki Nikos Xydakis/Nikos Papazoglou/Manolis Rasoulis
Parada 15: Konya	L'islam: el sufisme Música de caràcter transcendental Els dervitxos giròlegs Música New Age	L'islam, el cristianisme i el judaisme Els ritus	Dervitxos turcs enregistrats en un teatre de Sant Cugat del Vallès	El sas Música sufí
Parada 16: Beirut	El cristianisme en el món àrab	Els conceptes: àrab, musulmà i islàmic	Fragment d'una pel·lícula protagonitzada per Fairouz	El violí àrab Fairouz

Parada 17: Tel-Aviv	La música dels jueus asquenassites (klezmer) La música dels jueus sefardites	La diàspora La migració La multiculturalitat El call El yiddisch i el ladino	Cançó sefardita interpretada per quatre cantants israelianes	El clarinet Moshe Koussevitzky interpreta "Avinu Malkenu"
Parada 18: Jerusalem	Les crides a l'oració de les tres religions monoteistes	Les tres religions monoteistes	Paisatge sonor dels carrers de la part vella de Jerusalem	El shofar (Paisatge sonor)
Parada 19: Nabulus	La música del poble palestí	La música com a manifestació de resistència pacífica	El-Funoun dansant un dubka	El kanoun Mustafà Al-Kurd
Parada 20: Alexandria	Oum Kalthoum i les estrelles d'El Caire El moviment Ughniya El pop d'Amr Diab	El Panarabisme La dona als països de tradició islàmica	Oum Kalthoum	El rebab Oum Kalthoum
Parada 21: Tunis	L'ensemble àrab El ney, el rebab, l'oud i la darbouka Orquestra femenina andalusí de Tetuan El cant malouf	La dona als països de tradició islàmica Relacions interculturals amb Juan Peña "El Lebrijano" i amb Al-Tall	Orquestra femenina andalusí de Tetuan	La zukra Tema interpretat per una ensemble àrab
Parada 22: Orà	Les chekkas: música de dones El raï	La dona als països de tradició islàmica La lluita pels drets de les dones en l'art i la cultura	Cheb Mami	El bendir Khaled
Parada 23: Tànger	Música andalusí Música culta àrab La nuba	La música culta L'adaptació de la música àrab per vendre a occident: Samira Saïd	Orquestra Maqamat de Ramallah	La darbouka Al-son
Parada 24: Cadis	El flamenco Els pals ortodoxes Els "blues" de la Mediterrània	Relacions nord-sud	Juan Peña "El Lebrijano" cantant "Coge la onda"	La guitarra espanyola "Gitana" interpretat per Camarón de la Isla i Paco de Lucía
Parada 25: Toledo	La música de les tres cultures	La relació entre les tres cultures monoteistes Al-andalus	"La Onza de la Gracia" interpretada per Rosa Zaragoza	L'oud (el llaüt) Al-son

A PROPÓSITO DEL ESPACIO AFECTIVO Y LA MOTIVACIÓN QUE REPRESENTA LA MÚSICA EN LOS ADOLESCENTES DE ENSEÑANZA SECUNDARIA

Comunicació presentada en les VII Jornades AVAMUS de Musicologia /
Comunicación presentada en las VII Jornadas AVAMUS de Musicología

Mirta Marcela González Barroso

RESUM

En aquest treball s'analitza la desmotivació dels/les adolescents com una de les causes del poc interès que tenen en participar en les classes de Música, aprendre o estudiar. S'involucra també la desmotivació dels professors de Música i la realitat a l'aula. Per això, es realitza una revisió d'alguns textos relacionats amb la motivació, s'analitza la Música com assignatura en la legislació vigent en el Principat d'Astúries al que es suma la interpretació d'una enquesta realitzada a un grup d'estudiants d'ESO d'aquesta comunitat autònoma i l'opinió del professorat en formació i en servei. El resultat d'aquestes investigacions deriva d'una sèrie de reflexions sobre la manera d'anar construint un espai educatiu a través de l'assignatura de Música, en el qual els/les joves puguin adquirir autonomia personal o a desenvolupar la iniciativa personal y/o grupal. Aquesta perspectiva relaciona lo afectiu, lo cognitiu i lo social, integrant en una bona convivència, el respecte, la creativitat i l'expressió artística que suposa la música.

ABSTRACT